

25 בינואר 2023

לכבוד
חה"כ יוסף טייב
יו"ר ועדת החינוך
וחברי ועדת החינוך
באמצעות המייל

שלום רב,

הנדון: השקעה בחינוך לגיל הרך – נייר עמדה

1. שותפות בידיים טובות (רשימת השותפים מטה) פועלת לקדם שינוי יסודי בסדר העדיפויות הלאומי, והצבת חינוך איכותי ונגיש עד גיל שלוש כיעד ממשלתי ראשון במעלה. ברמה המיידית, אנו מציעים להכפיל את התקציב המוקצה לתחום כיום, מה שיזרים למעלה מ-1.5 מיליארד ש"ח נוספים למערכת. בטווח הארוך, אנו מציעים לקבוע מתווה להעלאת ההשקעה בחינוך הפעוטות לפחות לאחוז אחד מהתוצר המקומי הגולמי – אחוז אחד ממשאבינו עבור עתידנו ועתיד ילדינו.
2. כיום ישנו משבר מתמשך בחינוך לגיל הרך. הורים רבים עומדים מול שוקת שבורה נוכח סגירת מאות מסגרות בחודשים האחרונים, עקב מחסור חמור בכוח אדם בתחום. גם אלה שהצליחו למצוא שיבוץ, שלחו את ילדיהם למסגרת בחששות ובחרדה לאור מקרי התעללות הרבים.
3. מצב זה הוא תוצאה צפויה ובלתי נמנעת של מדיניות הממשלה זה עשורים. שורש הבעיה הוא ההשקעה המזערית בגילאים הצעירים ביותר. מדינת ישראל מוציאה על כל פעוט עד גיל שלוש רק כ-5% מהמקובל במדינות המפותחות: כ-600 דולר בשנה בממוצע לפעוט לעומת 10,200 דולר (!) ב-OECD; וכעשירית מהסכום שהיא משקיעה בכל ילד במסגרות החינוך לגילי 3-6. ראו פירוט הנתונים וההשוואה הבינלאומית בנספח.
4. ההזנחה המסיבית של החינוך לגיל הרך מגלגלת את הנטל הכספי על ההורים, שחלקם הגדול אינם מסוגלים לעמוד בו. כתוצאה מכך, הפערים בחברה הישראלית מתרחבים, ועתיד ילדינו והחברה נפגע באופן בלתי הפיך.
5. בשנים האחרונות, גוברת ההכרה כי פעוטות לא זקוקים לבייביסיטר, אלא לחינוך לכל דבר ועניין. שינוי זה בא לידי ביטוי במעבר האחריות לגיל הרך למשרד החינוך ובאימוץ סטנדרטים מחייבים בחוק הפיקוח ובתקנותיו, אבל התקצוב לחינוך לגיל הרך גדל רק במעט. המערכת קורסת כתוצאה מהרעבתה השיטתית מהמשאבים הנחוצים.
6. עמותת 121 – מנוע לשינוי חברתי יזמה בשנת 2020 את חיבור כלל הגורמים הפעילים בתחום לשותפות "בידיים טובות", וביחד אנו פועלים לקדם השקעה ממשלתית בחינוך לגילי לידה עד שלוש. רבות מהמלצותינו אומצו והובילו לשינויים בעלי ערך, בהם: השקעה ממשלתית בהכשרה מקצועית של כ-9,000 נשות חינוך ממעונות הסמל והמעונות הפרטיים והקמת מערך הדרכות חינוכיות למעונות היום.
7. השינוי הנדרש בסדר העדיפויות הלאומי יכול לבוא רק מהמערכת הפוליטית. השקעה ממשלתית של מיליארד וחצי שקלים נוספים בחינוך לגיל הרך יכולה להתחיל לבנות את היסודות. אנו מציעים להשקיע תקציב זה בהעלאת שכר המחנכות, בשיפור ביחס התקינה, בהכשרה והדרכה איכותית של המחנכות במסגרות לפעוטות, ובהגדלת הסבסוד להורים.
8. נודה להתגייסותכם למען הפעוטות והוריהם ולמען עתיד החברה בישראל.

בתודה מראש,

יקותיאל משי
מנהל קידום מדיניות – עמותת 121

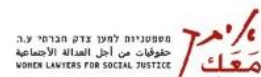
טלי ניר
מנכ"לית עמותת 121

בידיים טובות

המטה להשקעה בגיל הרך

שותפים

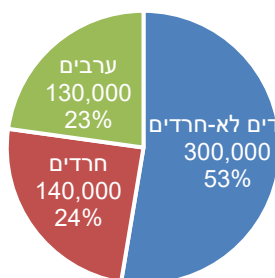

נספח: חינוך לגילאי לידה עד שלוש בשנת הלימודים התשפ"ג

תמונת מצב בישראל

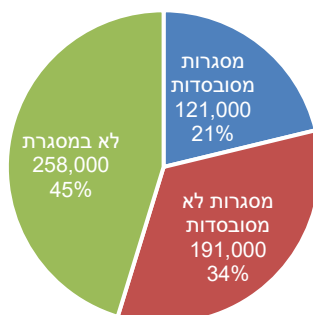
1. ערב פתיחת שנת הלימודים התשפ"ג, חיים בישראל כ-570 אלף ילדים בגילאי לידה עד שלוש.¹ מתוכם, כ-300 אלף הם יהודים לא חרדים (53%), כ-140 אלף חרדים (24.3%) וכ-130 אלף ערבים (22.7%).²

ילדים בגילאי לידה עד שלוש לפי קבוצת אוכלוסייה

2. לפי הנתונים העדכניים ביותר שפורסמו³, כ-121 אלף ילדים בגילאים אלו רשומים במסגרות המסובסדות ע"י המדינה (103 אלף במעונות ועוד 18 אלף במשפחתונים)⁴, ועוד כ-191 אלף רשומים במסגרות פרטיות.⁵ יתר הפעוטות, כרבע מיליון ילדים, לא רשומים במסגרות, וככל הנראה נמצאים ברובם בטיפול של של הוריהם או בני משפחה אחרים.

ילדים בגילאי לידה עד שלוש לפי רישום במסגרות

¹ הירחון הסטטיסטי לישראל – יולי 2022, [לוח ב/1](#) (אמדן אוכלוסייה כוללת: 9.55 מיליון); השנתון הסטטיסטי לישראל 2021, [לוח 2.3](#) (אחוז האוכלוסייה בגילאי 0-2: 5.95%).

² המכון הישראלי לדמוקרטיה, שנתון החברה החרדית 2021, [לוח א/3](#) (האחוזים מחושבים לגילאי 0-4).

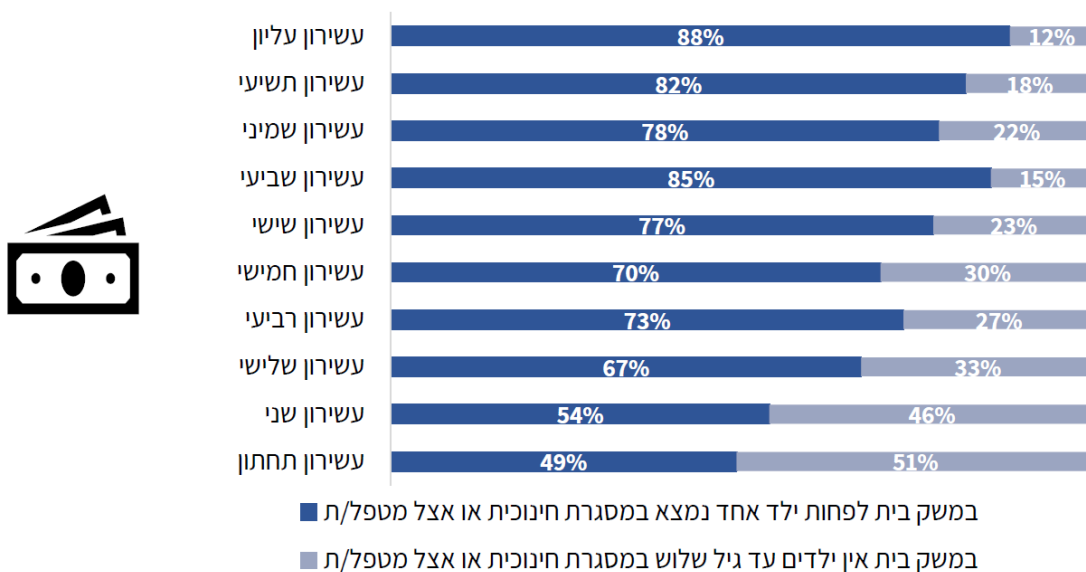
³ הנתונים לגבי מסגרות מסובסדות נכונים ל-2021, ולגבי מסגרות פרטיות נכונות לשנת הלימודים 2019/2020.

⁴ משרד האוצר ומשרד החינוך, סיכום דיון ועדת המחירים – בדיקת בסיס לתעריפי מעונות היום, 25 יולי 2022, סעיף 2.1 ([קישור](#)); משרד האוצר ומשרד הכלכלה והתעשייה – זרוע העבודה, סיכום דיון ועדת המחירים – בדיקת בסיס לתעריפי המשפחתונים, 16 דצמבר 2021 ([קישור](#)).

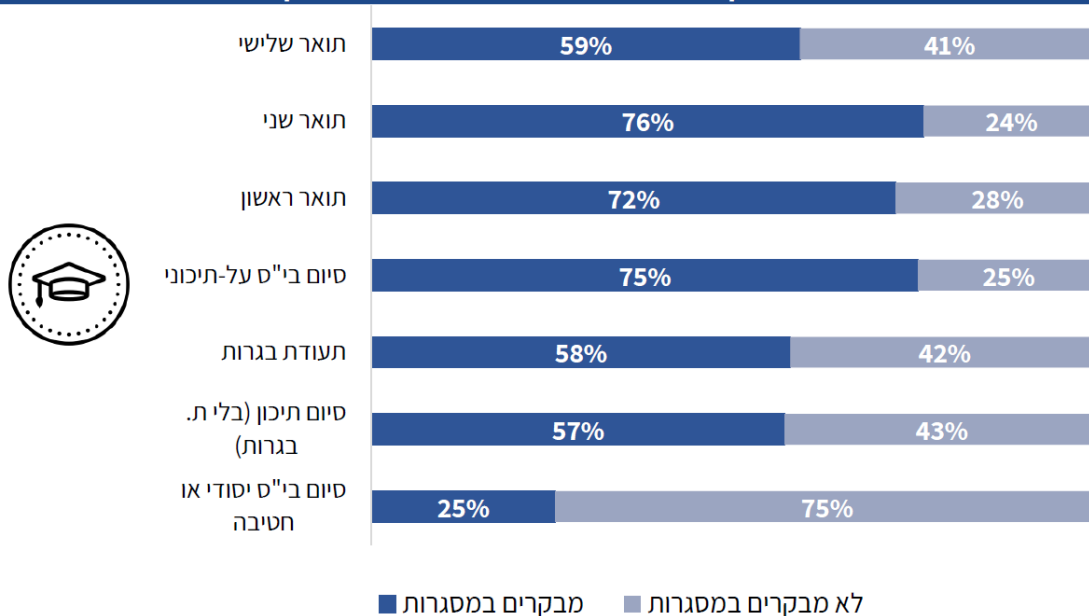
⁵ השנתון הסטטיסטי לישראל 2021, [לוח 4.3](#).

3. לפי מחקר שביצע מרכז המחקר והמידע של הכנסת, על פי נתוני הלמ"ס, ההשתתפות במסגרות אינה שוויונית. בעוד ש-74% מהמשפחות היהודיות שולחות את ילדיהן למסגרת, רק 25% מהמשפחות הערביות עושות זאת. האפשרות לחינוך גם יורדת בהתאם לרמת ההכנסה (מ-88% בעשירון העליון ל-49% בעשירון התחתון) ולפי רמת ההשכלה (מ-72% בקרב בעלי תאר ראשון ל-25% בקרב אילו שסיימו רק בי"ס יסודי או חטיבת ביניים).⁶

תרשים 8: משקי הבית שבהם לפחות ילד אחד עד גיל שלוש אינו נמצא במסגרת יום, לפי עשירון הכנסה⁴⁴

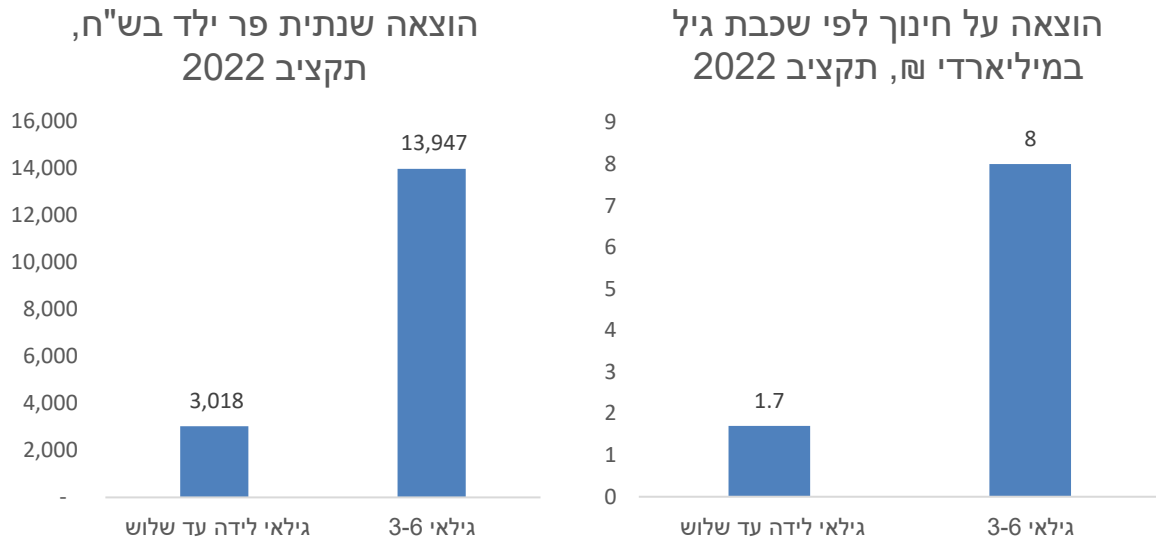

תרשים 9: משקי הבית עם ילדים עד גיל שלוש - פילוח על פי השתתפות או אי-השתתפות הילדים במסגרות חינוך-טיפול - לפי רמת ההשכלה של ראש משק הבית

⁶ מריה רבינוביץ, "השתתפות פעוטות במסגרות לגיל הרך: ניתוח נתוני משקי בית עם ילדים עד גיל שלוש", 13 ינואר 2022. (קישור)

4. בתקציב המדינה לשנת 2022, הוקצה סכום של כ-1.7 מיליארד ש"ח עבור חינוך לגילאי לידה עד 3⁷, או כ-3,000 ש"ח לילד לשנה. לעומת זאת, עבור גילאי 3-6, הוקצה סכום של 8 מיליארד ש"ח⁸, או כ-14,000 ש"ח לילד בשנה. בפועל, הפערים גדולים יותר, מכיוון שהתקציב לגילאי 3-6 אינו כולל את ההוצאה הממשלתית הניכרת על סעיפים כמו הכשרות גננות והזנה. מעבר לכך, בעוד שהחוק מחייב את הרשויות המקומיות להוציא סכומים ניכרים על גילאי 3-6, השקעתן בגילאי לידה עד שלוש היא וולונטרית בלבד, ועל כן, נמוכה בהרבה.

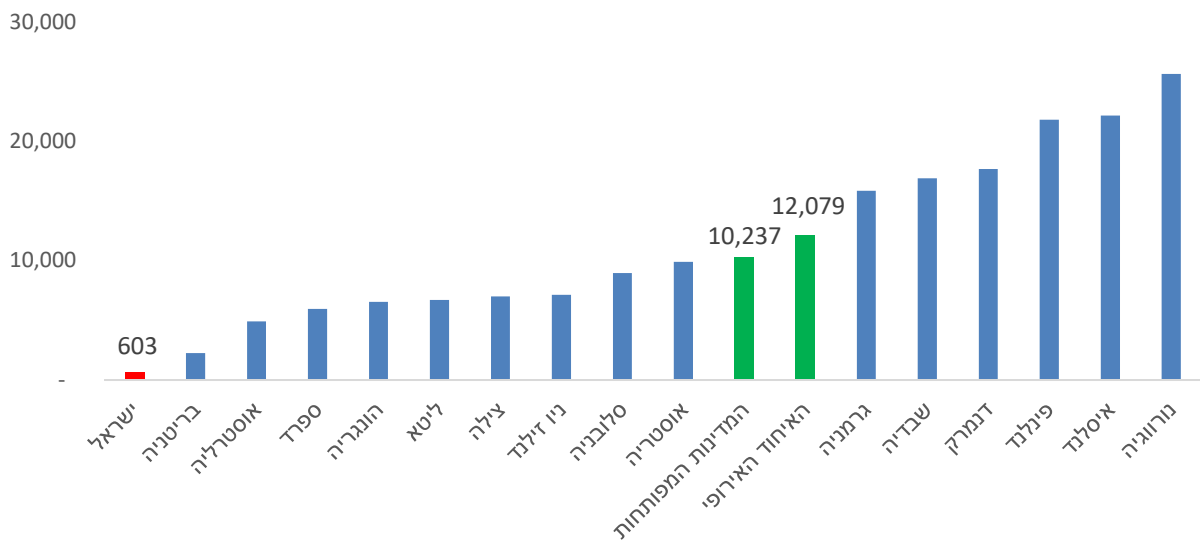
⁷ 990 מיליון ש"ח בתחום 3641 במשרד העבודה (730 סבסוד לילדי הורים עובדים, 260 מיליון לבינוי ותפעול), 199 מיליון ש"ח בתקנה 20600163 במשרד החינוך (עבור הכשרות, הדרכה, פיקוח וסיוע לרשויות) ו-528 מיליון במשרד הרווחה (268 מיליון למעונות יום שיקומיים, תקנה 23072202, ו-260 מיליון לפעוטות בסיכון, תקנה 23103901).

⁸ 7.82 מיליארד בתחום 2062 (לשכר גננות וסייעות ותפעול הגנים) ועוד 134 מיליון בתקנות 60021009 ו-60021014 (בינוי גני ילדים).

השוואה בינלאומית

5. לפי נתונים שפרסם ארגון ה-OECD⁹, ישראל חריגה באופן קיצוני ביחס לשאר המדינות המפותחות, בכל הנוגע להשקעה ציבורית בחינוך לגילאי לידה עד שלוש. ממשלת ישראל משקיעה רק כ-600 דולר בשנה לילד בגילאים אלו, בניגוד לממוצע של 10,200 דולר בכלל המדינות המפותחות. למעשה, ההוצאה הציבורית הנמוכה בישראל אין אח ורע – המדינה הקרובה ביותר אלינו היא בריטניה, וגם שם הממשלה מקצה פי 4 ממה שמתקצב בישראל.

הוצאה ציבורית לחינוך לילד, לידה עד שלוש, באלפי דולרים כוח קניה (2018)

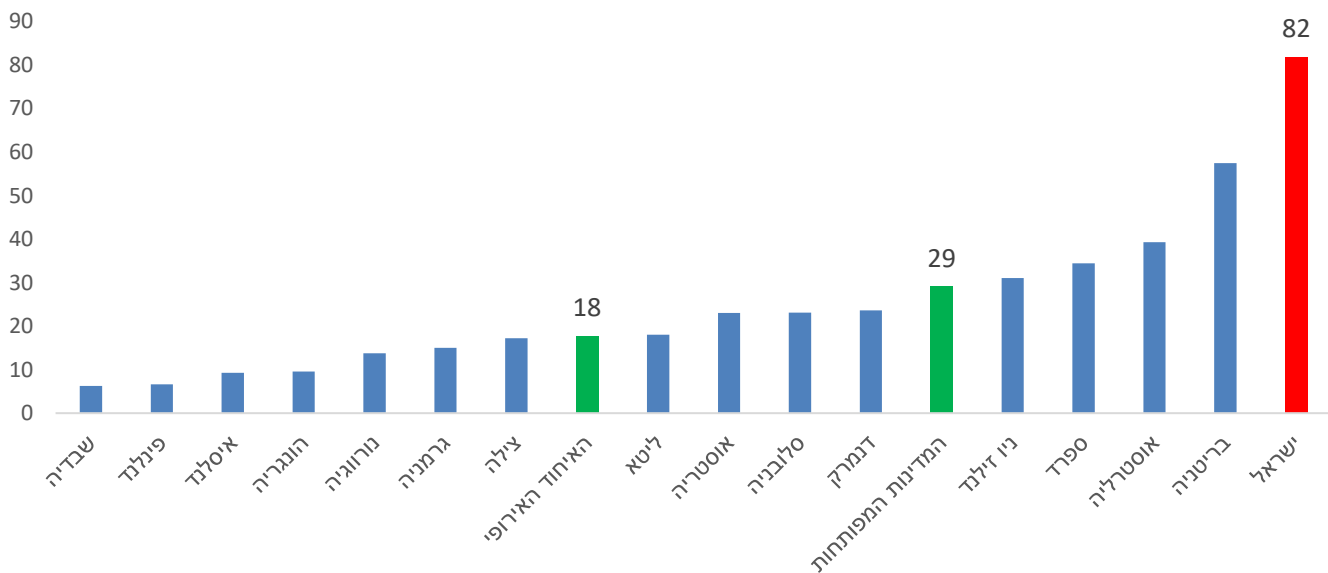

6. בהקשר זה, נטען לעיתים כי ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה להוציא על כל ילד סכום דומה למה שמקובל במדינות מפותחות, מכיוון שרמת הילודה בה גבוהה יותר, ועל כן המשאבים המוגבלים מתחלקים על מספר גדול יותר של ילדים. שיעור הילדים בישראל אכן כפול מרמתו בשאר המדינות המפותחות, אך פער זה אינו מסביר מדוע ישראל מוציאה על כל ילד 93% פחות מאשר סלובניה או 90% פחות מליטא, על אף שרמת התמ"ג בה לנפש כפולה משלהן.

7. יתרה מכך, החריגות של ישראל בולטת גם במספר פרמטרים אחרים הנוגעים לגילאי לידה עד שלוש. כך, למשל, שיעור המימון הפרטי מתוך סך כל ההוצאות על חינוך לילדים בגילאים אלו הוא הגבוה ביותר בקרב המדינות המפותחות, ועומד על 82%, לעומת ממוצע של 29% ב-OECD. במילים אחרות, בעוד שבעולם המפותח החינוך לפעוטות ממומן ע"י המדינה, עם השתתפות מסויימת של ההורים, בישראל, עלות החינוך מוטלת על ההורים, והממשלה מסייעת להם רק בשוליים.

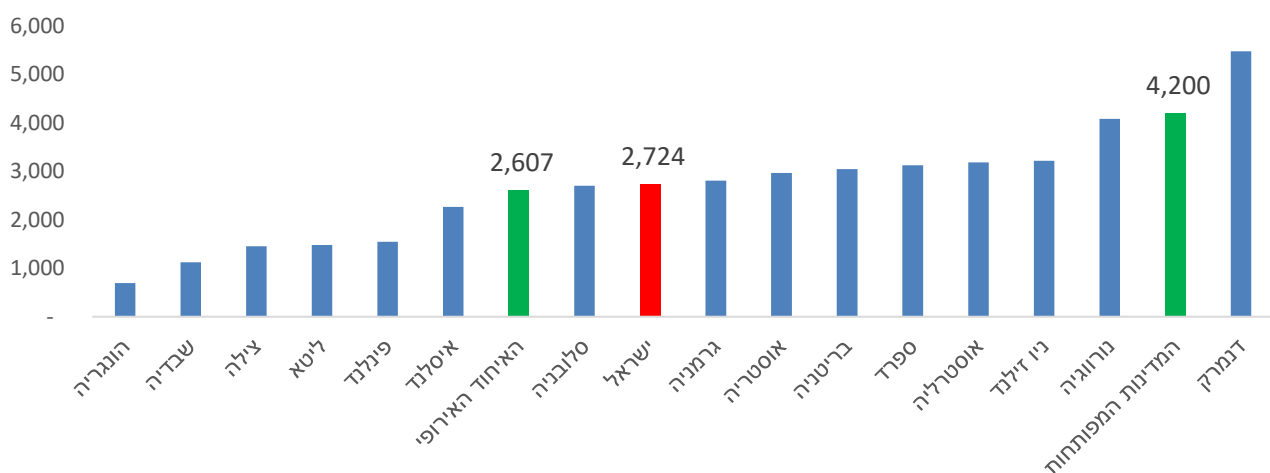
⁹ OECD, Education at a Glance 2021, Indicator B2. [קישור](#)

אחוז הוצאה פרטית מכלל הוצאה לילד, גילאי לידה עד שלוש, 2018

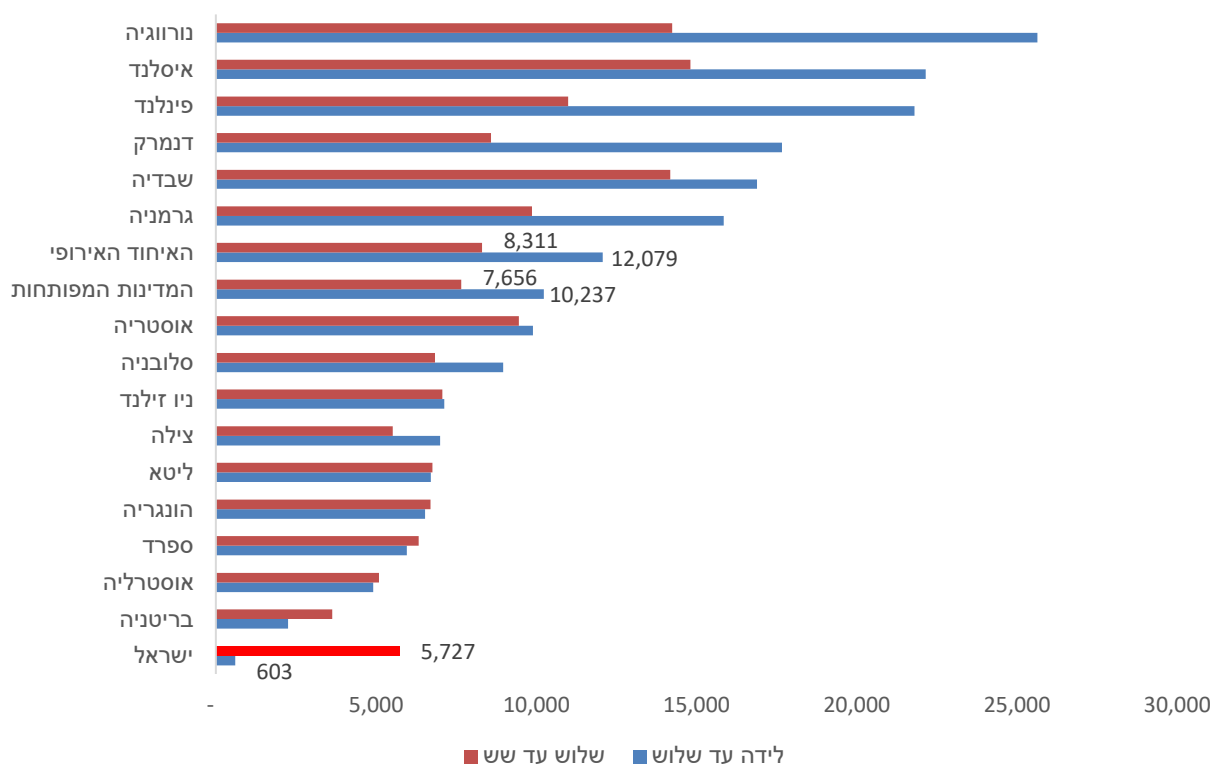
8. התוצאה היא שהעול הכלכלי על ההורים אינו נמוך יותר מאשר במדינות אחרות. ההורים בישראל מוציאים כ-2,700 דולר בממוצע על חינוך וטיפול בילדיהם מדי שנה. סכום זה אמנם נמוך מהממוצע במדינות המפותחות, העומד על 4,200 דולר, אך גבוה משמעותית מאשר העלות להורים בפינלנד (1,500 דולר) או בשוודיה (1,100 דולר) ודומה לגובהו בגרמניה (2,800 דולר) או באוסטריה (3,000 דולר), למרות שההכנסה לנפש במדינות אלו גבוהה יותר באופן משמעותי.

הוצאה פרטית לחינוך לילד, לידה עד שלוש, באלפי דולרים כוח קניה (2018)

9. החריגות של ישראל בולטת גם בהשוואה בין החינוך לגילאי לידה עד שלוש, לבין החינוך בגילאים של שלוש עד שש (שהם חלק ממערכת חינוך החובה בישראל). ברוב המדינות המפותחות, הממשלה מוציאה יותר על הילדים הצעירים יותר (כ-10,200 לעומת 7,700 דולר). היחס הזה הינו הגיוני בהתחשב בכך שפעוטות זקוקים לתשומת לב והשגחה צמודה יותר מילדים בגילאים קצת יותר מתקדמים. אולם, כפי שצויין לעיל, ישראל בחרה בגישה הפוכה לזו המקובלת בעולם המפותח, ומשקיעה כמעט פי עשר יותר בילדים מעל גיל 3 לעומת ילדים מתחת לגיל שלוש.

הוצאה ציבורית לחינוך לילד, באלפי דולרים כוח קניה (2018)

סיכום

10. ממשלות ישראל עיצבו לאורך השנים מערכת הפועלת לפי הגיון ההפוך ממה שמקובל בכל שאר המדינות בעלות ההכנסה הגבוהה: להטיל את עול חינוך הפעוטות על ההורים, ולהקצות כמעט את כל המשאבים לילדים מבוגרים יותר. התוצאות ניכרות בשטח, במעונות הקורסים ממחסור בכח אדם ונסגרים, לצד סטנדרטים חינוכיים שהיו נתפסים כברבריים בכל מדינה מפותחת אחרת, הן מבחינת צפיפות ילדים והן מבחינת הכשרת המחנכות. הדרך היחידה להתקדם לחינוך איכותי בגילאי לידה עד שלוש, הנותן הזדמנות שווה לכל הפעוטות, הינה שינוי מהותי בסדר העדיפויות הלאומי, וגידול דרמטי בתקציב המושקע בילדינו הצעירים ביותר.